

OMMAVIY MADANIYATDA SHEVALARNING QO‘LLANISHI

Toshturdiyeva Shoxista Habibillo qizi

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti o'qituvchisishoxistatoshturdiyeva@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu tadqiqot ishida koreys shevalarining ommaviy axborot vositalarida qanchalik keng ishlatilayotganini va aholi tomonidan bu qanday qabul qilinayotgani haqida tadqiq qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *JTBC News, Gyeongsangdo shevasi, ‘응답하라 1988’, Chollado shevasi.*

Annotation: *This study investigates how widely Korean dialects are used in the mass media and how their use is perceived by the public.*

Keywords: *JTBC News, Gyeongsang-do dialect, Reply 1988, Jeolla-do dialect.*

Аннотация: *В данном исследовании рассматривается, насколько широко корейские диалекты используются в средствах массовой информации и как их использование воспринимается населением.*

Ключевые слова: *JTBC News, диалект Кёнсандо (Gyeongsang-do), «Ответ, 1988» (Reply 1988), диалект Чолладо (Jeolla-do).*

Standart tilga nisbatan nisbatan salbiy baholangan shevalar so‘nggi yillarda asta-sekin o‘z qadr-qimmatini bilan tan olinmoqda. Eng muhimi, endi tillarda gapirishni televizor yoki radio eshittirishlarida osongina eshitish mumkin. Bu o‘zgarishlar odamlarda shevalar haqidagi salbiy tasavvurning zaiflashganini bildiradi. Ushbu o‘zgarishga bir nechta sabablar sabab bo‘lgan deb ishoniladi. Avvalo, aksariyat siyosiy rahbarlar shevada gaplashgani rost. Prezidentning o‘zi ikkilanmasdan shevadan foydalanadigan sharoitda keng jamoatchilik uni rad etish zaruratini sezmay qoldi. Qolaversa, ommaviy axborot vositalarida shevadan foydalanuvchilar sonining ortishi ham sabablardan biri bo‘lishi mumkin. Ilgari faqat standart til bo‘yicha skrinindan o‘tgan diktorgina yangiliklar eshittirishlarini olib borish edi, ammo bugungi kunda langarlar deb ataladiganlar yangiliklarni va mahalliy hamjamiyatlardan boshlovchilar ko‘rsatuvlarini olib borish tendentsiyasi mavjud va siz ularning nutqida shevani osongina eshitingiz mumkin. Xususan, adabiy asarlarda shevalar o‘ziga xos qadriyat bilan qo‘llanilgan¹². Ma’lumki, Baek Seokning Shimoliy Pyongan lahjasida yozilgan she’riyati va Li Mun Guning Chungcheong shevasini aks ettiruvchi romani shevadan foydalanadigan vakillik adabiy asarlar deyish mumkin. Bundan tashqari, Jo Chjon Raning “태백산맥” va Choy Myonxining “혼불” kabi asarlarida yorqin shevalar kiritilgan holatlar mavjud. Yozuvchilar gohida o‘z ijodining fazoviy

¹² 이기갑. 표준어와 방언의 오늘과 내일. 국립국어원. 1991. 58-59 쪽.

foni bo‘lgan hududni ochib berish uchun shevadan foydalanadilar, gohida personajlar ierarxiyasini ochib berish uchun dialektdan foydalanadilar. Adabiy asarlarda shevadan foydalanadigan personajlar, asosan, o‘qimagan quyi tabaqani ochib berish vositasi sifatida ishlatiladi. Jo Chjon Raning “태백산맥” romanidagi qahramonlar orasida Kim Beom Vu kabi ziyolilar sinfi standart tildan foydalansa, Ha Dae-chi va Yeom Sang-gu kabi ziyoli bo‘lmaganlar standart tildan foydalanadilar¹³. Hozirgi kunda radioeshittirish vositalari va turli xil teatr sahnalarida adabiy tildan foydalanilmoqda. Shu sababli viloyatlardan kelgan aktyorlar ham adabiy tilni yaxshi bilishi talab qilinadi. Biroq zamonaviy realizmda sahnalarda muallifning niyatiga ko‘ra realizmni oshirish uchun ayrim rollarda shevalardan foydalanish mumkin. Masalan, Gyeongsangdo shevasidan keng foydalanilgan 2009yil fevral oyida ijro etilgan “경상도 가시나들 (Gyeongsangdo qizlari)” spektakli, Pusan shevasi ishlatilgan 2010yil may oyidan 2011yil may oyigacha teatrlarda ijro etilgan “애자 (Aeja)” spektakli, kino sifatida Gyeongsangdo va Chollado shevasi ishlatilgan 2011yilda namoyish etilgan “위험한 상견례 (Xavfli uchrashuv)” asarlarini misol qilishimiz mumkin¹⁴. Ayrim television yangiliklarda ham ba’zan shevadan foydalanishganining guvohi bo‘lamiz. Masalan, JTBC Newsda Gyeongsangdo shevasi ishlatilgani ko‘rsatilgan: “오빠야 셀카봉 챙기라, 부산 꽃놀이 명소소, 노란 전신주가 보이면 속도 쫓이라이” Bu yerdagi ‘소’ Gyeongsangdo ya’ni Pusan shevasida ishlatiladigan ‘이다’ shaklidir¹⁵. ‘쫓이라이’ ham ushbu shevadagi so‘z bo‘lib, ‘tezlikni kamaytirish’ni anglatadi. Oxiridagi ‘라이’ ham do‘stona yoki buyruq ohangidagi shevaga xos ko‘rinishdir¹⁶. Yoki “응답하라 1988” mashhur dramasida ham Chollado shevasidan foydalanilganiga guvoh bo‘lamiz. Masalan, ushbu dramaning 1-qismida otasi 덕선이 ga tasalli berganida quyidagicha gapiradi: “이 아빠도 태어날때부터 아빠가 아니자네”. Bu yerda ishlatilgan ‘자네’ adabiy tildagi ‘잖아’ shaklining shevadagi ko‘rinishidir. Bir blogda shu sheva ishlatilganligi sababli otaning gaplari ta’sirli chiqqan deyilgandi¹⁷. Koreys shevalari qanday bo‘lsa xuddi shunday shevalarida gapira olish uchun bizga nima kerak? Talaffuzmi? Yoki shevadagi so‘zlarning ma’nosini bilishmi? Yo‘q, bularning hech birimas. Bizga birinchi navbatda tovush ritmi kerak. Biz uchun notanish tildagi xorijiy qo‘shiqni tinglaganimizda, avvalo g‘oyaviy mazmuni emas, balki musiqa ritmini his qilganimiz kabi, inson so‘zlarida ham shunday holat kuzatiladi. Notanish tilni eshitganimizda, so‘zlarning ma’nosidan ko‘ra, ritm, intonatsiya, va tezlik kabi nutqning ohangli tomonlari, ya’ni, ritmik uyg‘unlik birinchi navbatda his qilinadi. Masalan, television dasturlarda xitoy yoki boshqa xorijiy tillarni taqlid qilayotgan boshlovchilarni tez-tez

¹³ 이기갑. 표준어와 방언의 오늘과 내일. 국립국어원. 1991. 59 쪽.

¹⁴ 마학봉. 사투리 연기를 위한 효과적인 습득방법 연구. 예술전문사학위논문. 2012. 4 쪽.

¹⁵ <https://namu.wiki/w>

¹⁶ <https://namu.wiki/w>

¹⁷ <https://m.blog.naver.com/gnzlzl3/221796430943>

ko‘rishimiz mumkin. Ular chet tillarning to‘g‘ri talaffuzlari va ma‘nolaridan ko‘ra, shu tillarning ohangini va ritmini ko‘proq taqlid qilishadi. Sheva ishlatiladigan sahnalari bor kino, dramalarni suratga olishda aktyor va aktrissalar yetarligina mashaqqat chekishadi. Biroq, mintaqalardagi shevani o‘rganish bilan Seulga kelib yashab, shevani o‘rganish orasida samaradorlik jihatidan katta farq bor. Buning sababi shundaki, faqat tilni o‘rganish emas, balki ushbu jamiyatning to‘laqonli a‘zosi bo‘lish uchun o‘sha hududning madaniyatini ham o‘rganish zarur. Bu holat sheva uchun ham xuddi shunday. Uzoq vaqt davomida yashab, nafaqat tilni, balki yangi madaniyatni ham qabul qilish, farqlarni shaxsan his etish va ko‘p muloqot qilish orqali yangi madaniyatga moslashib, unga singish natijasida o‘sha hududning tili tanaga singib ketadi. Shuning uchun shevalarni o‘rganish uzoq vaqt talab qiladi. Lekin bir bor biron hududning shevalarini o‘rganadigan bo‘lsangiz, o‘sha hududning madaniyatini, yashash tarzini, qadriyatlarini, aholi xarakterlaridagi o‘ziga xos xususiyatlarni o‘rgana olasiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. 마학봉. 사투리 연기를 위한 효과적인 습득방법 연구. 예술전문사학위논문. 2012.
2. 이기갑. 표준어와 방언의 오늘과 내일. 국립국어원. 1991.

Foydalanilgan internet saytlari:

1. <https://namu.wiki/w>
2. <https://namu.wiki/w>
3. <https://m.blog.naver.com/gnzlz13/221796430943>